Watersnood

Het grootste risico dat wij in Nederland lopen, is een doorbraak van onze zeedijken. Tijdens de Watersnoodramp in 1953 vielen er 1.836 doden. Afschuwelijk natuurlijk, maar het had nog veel erger kunnen zijn. In 1953 liep vooral Zeeland – een dunbevolkte landbouwprovincie – onder water. Je moet er niet aan denken, wat er gebeurd was, als de helft van Nederland die beneden zeeniveau ligt, inclusief de Randstad, onder water gelopen zou zijn. Mijn uitgever wees me er op, dat slechts een derde van Nederland beneden zeeniveau ligt. Eigenlijk heeft hij gelijk. Tenminste als je het NAP als uitgangspunt neemt, wat gebruikelijk is. Afhankelijk van de locatie, kan het water bij een stormvloed vele meters boven NAP uitkomen. Maar er is meer dat pleit voor de in de volksmond gebruikelijke kreet dat Nederland voor de helft onder zeeniveau ligt. De meest bevolkingsdichte gebieden en de kern van onze economische activiteiten liggen immers in het westen. Geredeneerd vanuit de gevolgen van het falen van onze primaire zeeweringen, zou je er zelfs bijna toe overgaan om te zeggen, dat Nederland voor twee derde beneden zeeniveau ligt. In de Verenigde Staten hebben ze ons land al grotendeels afgeschreven. Begin 2004 lekte er een geheime studie van het Amerikaanse ministerie van Defensie uit. Daarin wordt de verwachting uitgesproken, dat de helft van Nederland binnen een paar jaar onder water verdwijnt[1]. Dat is wat overdreven, maar er is zeker reden tot ongerustheid. In dit boek ga ik er vooralsnog vanuit, dat het door de mens veroorzaakte broeikaseffect geen onzin is. Ook al is dat verre van zeker. Aanhangers van de theorie dat het broeikaseffect slechts een verzinsel is van de linkse maffia, die daarmee alleen zijn eigen belangen dient, voeren in de media oorlog met mensen die beweren dat er juist een complot van rechts en van het bedrijfsleven gaande is, om het broeikaseffect ten onrechte te bagatelliseren. Het is onvoorstelbaar triest om te moeten constateren, dat op dit moment niet vast te stellen is, wie er gelijk heeft. Als de waarheid over zulke extreem belangrijke maatschappelijke onderwerpen voor de gemiddelde burger niet meer te achterhalen is, dan heeft onze democratie zelfs opgehouden te bestaan. Want een goede democraat brengt zijn stem uit op grond van feiten en niet op grond van keiharde leugens die bedreven volksverlakkers verkondigen. Zoals ik al schreef, dit is het Romeinse Rijk op zijn hoogtepunt, vlak voor

1 Op 23 02 2004 berichtte het NOS journaal hierover.

de val. Bepaald geen goed klimaat voor de totstandkoming van goede collectieve voorzieningen zoals betrouwbare dijken. Bovendien zakken onze dijken – ook zonder broeikaseffect – in een steeds sneller tempo in de slappe inklinkende bodem weg. Dit proces wordt versneld, omdat we onze zeeweringen steeds verder ophogen, waardoor ze zwaarder worden. Bovendien is er sprake van behoorlijk achterstallig onderhoud aan onze dijken. Na de ramp van 1953 kwam er een Deltawet. In die wet zijn normen vastgelegd, waaraan onze dijken moeten voldoen. Het bedrukken van papier met wat normen is heel wat goedkoper, dan het daadwerkelijk aanleggen van goede waterkeringen. Ruim een halve eeuw na de ramp van 1953 voldoet ongeveer een kwart van onze dijken nog steeds niet aan de oude Deltanorm. Een ketting is zo sterk als zijn zwakste schakel. Inmiddels is er een rapport verschenen van de Deltacommissie onder leiding van Cees Veerman. Deze commissie noemt het zeer urgent om het veiligheidsniveau van alle dijkringen met een factor van maar liefst tien te verhogen ten opzichte van de oude Deltanorm[2]. Hoe achterhaald de oude Deltanorm – waar we dus nog steeds niet aan voldoen – is, bleek wel uit *De Telegraaf* van 1 maart 2005. Daarin verscheen onder de vette openingskop: DUINEN BLIJKEN TE ZWAK, het verhaal van Marcel Stive, hoogleraar Kustwaterbouwkunde aan de Technische Universiteit Delft. Volgens Stive zijn onze duinen stukken minder veilig dan we denken. De golven op de Noordzee zijn veel krachtiger en massiever dan altijd werd aangenomen. De zee beukt met een kwart meer energie op onze kust dan we altijd hebben gedacht en dat maakt de Nederlandse duinen vele malen onveiliger dan we vijftig jaar geleden hebben vastgelegd. Stive: „De kans op overstroming is dus groter dan tot nu toe werd aangenomen. Daar komt de stijging van de zeespiegel nog bovenop".

De beleidsmakers in ons land hebben ons altijd de verzekering gegeven, dat Nederland extreem goed is beveiligd tegen de zee. In 2005 liep 80% van New Orleans enkele meters onder water. Dankzij een redelijk geslaagde evacuatie vielen er „slechts" 1.800 doden. De orkaan Katrina zorgde in ons land voor een plotselinge omslag in het denkklimaat. De absolute verzekering dat we in Nederland niet zullen verdrinken ten gevolge van het doorbreken van onze zeedijken, werd plotseling vervangen door de verklaring dat niets meer kan worden gegarandeerd. Op de internetsite van de Unie van Waterschappen valt daarover het volgende te le-

2 Zie het rapport van de Deltacommissie d.d. 3 september 2008 op www.deltacommissie.org.

zen: „De waterschappen willen voor megacrises voldoende gesteld staan door zoveel mogelijk ellende te voorkomen, dan wel de gevolgen beperkt te houden. Zo besteden de waterschappen hun geld vooral aan de verdere verbetering van hun waterstaatswerken, in relatie tot de daarvoor geldende normeringen. Maar garanties geven kan niet langer, mede gezien de recente klimaatontwikkelingen. Daarom is crisisbeheersing belangrijk geworden".

Vlak na de ramp in New Orleans verscheen het boek *Katrina in Nederland*, van Eelco Dykstra, hoogleraar crisisbeheersing aan de George Washington Universiteit in de VS.[3] Dykstra beschrijft totale chaos en een falende overheid bij een eventuele watersnood in ons land. Noodhulp moet vanuit het hoger gelegen paleis het Loo worden geregeld, omdat de hele Randstad onder water staat. Een passage uit het boek: „Alle aanwezigen in de viproom van het Nationale Crisis Centrum op de vijftiende verdieping van het onaantastbaar geachte gebouw aan de Haagse Schedeldoekhaven keken naar elkaar of naar het water dat achter het projectiescherm naar beneden liep. Eerder op de dag had men al moeten overgaan tot evacuatie vanwege de vervaarlijke verzwaaiingen van de bovenste helft van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Velen waren toen al misselijk geworden en hadden moeten overgeven. Nadat de ongelofelijke windstoten iets afgezwakt leken, keerde men terug. De uit hun sponningen verbogen en kapotte buitenramen van de Control Room had men toen al provisorisch hersteld. Nu dus binnenstromend water. De misselijkheid was terug". Het verzonnen, maar uiterst realistische verhaal van professor Dykstra toont aan, hoe slecht de Nederlandse overheid op een overstroming is voorbereid. Bij een watersnood zal de overheid zijn handen vol hebben aan het redden van zichzelf. De burger zal noodgedwongen aan zijn eigen lot overgelaten worden. Recent heeft de Koninklijke Landmacht een nieuw hoofdkwartier betrokken in Utrecht. Bij een reddingsoperatie naar aanleiding van een watersnood, zal de landmacht een zeer prominente rol dienen te spelen. De Commandant Landstrijdkrachten die zo'n operatie moet aansturen, zal in Utrecht niet verdrinken, maar wel met rubberlaarzen aan achter zijn bureau moeten zitten. Een beetje weldenkende overheid zou het hoofdkwartier van de landmacht ergens op de hooggelegen Veluwe hebben gevestigd. Maar het kan nog erger. Op het nieuwe haventerrein van de Koninklijke Marine in Den Helder is het Kustwacht-

3 Eelco H. Dykstra, *Katrina in Nederland. Storm over Europa*, uitgeverij Banda, 2006.

centrum gevestigd. Dat centrum dient een uiterst belangrijke rol te spelen bij reddingsacties tijdens een watersnood. Toch is het gevestigd op een haventerrein dat buitendijks ligt en niet eens voldoet aan de oude Deltanorm. Volgens betrouwbare bronnen was het aanvankelijk de bedoeling om het Kustwachtcentrum op een talud te bouwen. Maar dit plan is vanwege de bezuinigingen gesneuveld. De redders van onze Kustwacht zullen bij een watersnood dus zelf gered moeten worden.[4]

In het *Algemeen Dagblad* van 13 oktober 2005 viel onder de kop: RANDSTAD KANSLOOS BIJ RAMP, het volgende te lezen: „Het wegennet kan de vloed aan vluchtende mensen niet aan en de overheid heeft onvoldoende reddingsmaterieel. Dat zegt het Expertisecentrum Risico- en Crisiscommunicatie van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Het is voor het eerst dat de rijksoverheid erkent dat de hulp bij een grote overstroming tekort zal schieten. Het accent ligt meer op zelfredzaamheid. We zullen al het mogelijke doen, maar geven geen garanties', zegt een woordvoerder van het ministerie. Voor een grootschalige overstroming in de Randstad bestaat geen scenario. Daar is niet op voor te bereiden'. Computermodellen voorspellen in het zwartste scenario 71.800 slachtoffers[5]. De kans op een overstroming blijft de komende jaren bovendien groter dan wettelijk vastgelegd, omdat tot 2020 niet alle zeeweringen en rivierdijken op orde zijn. Zeven miljoen mensen krijg je niet op tijd weg. Je kunt wel 5.000 Chinookhelikopters klaarzetten, maar die hebben we niet. We kunnen best wat aan, maar dit niet', zegt de woordvoerder van Binnenlandse Zaken". Nederland heeft maar 13 Chinookhelikopters, waarvan er inmiddels twee zijn verongelukt.

In het *NRC Handelsblad* van 15 september 2005 vertelt professor dr. Ben Ale, hoogleraar Rampenbestrijding en Veiligheid aan de Technische Universiteit in Delft, dat er geen enkele reden is voor Nederland om de illusie te hebben dat een grote overstroming zich na de Watersnoodramp van 1953 niet meer zal voordoen. Ale: „Uit onderzoek van het RIVM is gebleken, dat 15% van de dijken niet aan de normen voldoet, en dat we het van nog eens 35% niet weten". Professor ir. Han Vrijling is hoogleraar waterbouwkunde aan de TU Delft: „We hebben tot nu toe vooral overstromingen van landbouwgebieden gehad. Als er stedelijke gebieden onderlopen, dan moeten we rekening houden met onbegaanbare wegen,

4 Zie *Trivizier* 10-2005. Het tijdschrift van de vakbond voor Defensiepersoneel VBM-NOV.

5 Lijkt me erg optimistisch, Dick Berts.

met mobiele telefoons die uitvallen, aardgasleidingen die lek slaan en brandjes veroorzaken, en vervuiling door chemische industrie. De materiële schade zal enorm zijn. Niet alleen komt de economie tot stilstand, maar ook zal er na zo'n overstroming zo'n vijftig jaar geen enkel Amerikaans bedrijf hier willen investeren". Voorzitter Sybe Schaap van de Unie van Waterschappen: „De risico's van overstromingen worden zwaar onderschat. Wat onvoldoende wordt onderkend, is dat mondiaal niet alleen de zeespiegel rijst, maar ook de bodem langs vele kusten over de hele wereld daalt. Daar zal de politiek iets aan moeten doen. Als u vraagt of Nederland zijn zaakjes op orde heeft, dan zeg ik: niet genoeg".

Toen de onrust rondom de ramp in New Orleans weer was afgenomen, zijn we met zijn allen opnieuw in slaap gesukkeld in onze badkuip. Hoe gevaarlijk dat is, blijkt uit een tweetal krantenberichten. ONTSNAPT AAN VLOEDGOLF, meldde het *Noordhollands Dagblad* op 8 november 2006: „De eerste echte najaarsstorm, die vorige week over Nederland raasde, leverde vooral nieuws op over de ingesloten paarden in het Friese Marum bij de Waddenzee. Er was echter iets veel ernstigers aan de hand, zeggen weerkundige Jan Visser, tevens weerman van deze krant, en de Unie van Waterschappen. Er was alleen nog volle maan nodig voor een echte overstroming'. Is Nederland aan een ramp ontsnapt? In de late avond van 31 oktober sloeg de landelijke Stormvloedwaarschuwingsdienst alarm voor Delfzijl; de aanzwellende storm, die over de Noordzee richting Nederland kwam, zou het water bij de Eemsmond opstuwen naar vier meter boven NAP. Zeven uur later stond het water maar liefst 4,83 meter boven NAP. De dijkbewaking werd alsnog aangescherpt. De Unie van Waterschappen (UvW) spreekt van een 'bijna kritische situatie'. Er hoeft nog maar dit te gebeuren, of we hebben een overstroming', zegt Kees Groothuis van de UvW".

En het *Noordhollands Dagblad* van 29 september 2007 publiceerde, onder de uiterst alarmerende kop, ZEEWERING STAAT OP DOORBREKEN het volgende: „Er heerst crisis over de Hondsbossche en Pettemer Zeewering. Uit nieuwe berekeningen blijkt de faalkans extreem hoog. Staatssecretaris J. Huizinga van Verkeer en Waterstaat werkt aan een noodprocedure om de zeewering nog voor het stormseizoen, dat op 15 oktober begint, te versterken. Voor de Hondsbossche en Pettemer Zeewering, een erkende zwakke schakel in de kustverdediging van West Nederland, loopt een geul die nog veel dieper is uitgesleten dan gedacht. Dat zorgt bij zware storm voor golven met superkracht. Met name het centrale deel van de

zeewering is over een afstand van 2 kilometer niet tegen dergelijke golven opgewassen. In plaats van een faalkans van 1:10.000 is het risico 1:800". Dat zou betekenen, dat iemand die 80 jaar wordt, tien procent kans loopt om tijdens zijn leven door de zee te worden weggespoeld. Mits de berekening van de faalkans niet gefaald heeft. Het is jammer dat er geen faalkansberekeningen van faalkansberekeningen bestaan. Ik vrees namelijk dat die berekeningen griezelig hoge percentages zouden opleveren.

De Nederlandse overheid heeft het lange tijd belachelijk gevonden om zich op de ergst denkbare overstroming voor te bereiden. De ramp in New Orleans heeft wel een omslag in dat denken veroorzaakt. De gevolgen van de orkaan Katrina waren namelijk ook een worst case scenario waar niemand serieus rekening mee gehouden had. In de brochure *Samen op de Bres* van het Platform Overstromingen[6], valt het volgende te lezen: „Het kabinet vindt dat de Nederlandse samenleving goed gesteld moet staan voor situaties waarin een overstroming dreigt of daadwerkelijk optreedt door omstandigheden die extremer zijn dan die waarop de waterkeringen zijn ontworpen. Het kabinetsstandpunt legt dus een enorme uitdaging neer bij de rampenbestrijders, crisisbeheerders en waterbeheerders. De kloof tussen de rampniveaus 2 en 5 zal op de een of andere manier moeten worden overbrugd. Natuurlijk vraagt dat om een sterke oriëntatie op overstromingsrampen bij rampenbestrijders en waterbeheerders. Maar er is ook veel te bereiken door burgers meer bij het probleem te betrekken. Volgens Kees Rood van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier zijn overheden vanuit hun rol gewend te denken voor burgers. 'Dat is een doorgeslagen zorg, wij vergeten de capaciteiten die burgers zelf hebben. De burger wordt nauwelijks op zijn zelfredzaamheid aangesproken. Overheden moeten burgers serieus nemen en zorgen dat zij weten wat zij in hun eigen belang kunnen doen. Dankzij die zelfredzaamheid is het rampniveau 5 wellicht tot een lager zorgniveau terug te brengen dat je wel kunt bereiken."

Op bladzijde 57 van dezelfde brochure: „Als we niet bijtijds (kunnen) besluiten tot evacueren, komt veel rampenbestrijding neer op zelfredzaamheid van burgers. Rampenbestrijders en waterbeheerders realiseren zich dat steeds meer. Ze zien het ook op tv, zoals in New Orleans. Het is dus belangrijk dat burgers weten wat hen kan overkomen en hoe ze kunnen handelen om zichzelf en anderen in veiligheid te brengen. Een *Na-*

6 *Samen op de bres*, Taskforce Management Overstromingen, 2008, pagina17.

tional Awareness Week voor bewustwording, zoals in Canada, zou een mooi initiatief zijn. Zo breng je rampenbestrijders, waterbeheerders, media en burgers met elkaar in contact." Dat veel burgers geen flauw idee hebben wat hun bij een watersnood te wachten kan staan, blijkt ook uit recent onderzoek waar het *Algemeen Dagblad* van 21 augustus 2010 over berichtte: „Bijna zeventig procent van de Nederlanders die in een gebied wonen waar hun huis meer dan twee meter onder water zal komen te staan als er een dijk breekt, onderschat dat risico. Een kwart denkt zelfs dat hun huis helemaal niet zal onderlopen. Wie wel van een overstromingsrisico weet, onderschat meestal hoe hoog het water dan in werkelijkheid zou komen te staan".

In december 2007 verscheen de brochure *Storm over Nederland 2050. Een weerbare samenleving doorstaat het wassende water*. Het gaat daarbij om een project van Rijkswaterstaat in samenwerking met Oranjewoud. „Veiligheid tegen overstromingen is actueel. Rivieroverstromingen in heel Europa in de laatste tien jaar, de overstroming in New Orleans als gevolg van de orkaan Katrina en de huidige aandacht voor klimaatverandering hebben het thema op de kaart gezet". Het boekje lijkt ons klaar te willen maken voor een hoop ellende. Aan overstromingen moeten we maar wennen. Daarom gaan we ze inundaties noemen, dat klinkt veel vriendelijker. Ook in het verhaal van Rijkswaterstaat en Oranjewoud staat zelfredzaamheid van burgers weer centraal:

„De zelfredzame gemeenschap bestaat uit sociale en fysieke netwerken van mensen die zichzelf bij een inundatie kunnen redden. Hiertoe:

- hebben zij de juiste locale informatie (PDA) en energiebronnen (zon, wind, waterstof);
- hebben zij in de nabijheid een sheltervoorziening waarin zij minimaal een maand kunnen vertoeven. De sheltervoorziening kan bestaan uit een in de nabijheid gelegen opvangcentrum dat hoog, drijvend of aangepast is gebouwd. Ook kan de shelter bestaan uit een hiertoe ingerichte bovenste etage. Alle shelters zijn met boot en helikopter te bevoorraden. De shelters zijn voorzien van voldoende eten en drinken, energie, draadloze ict aansluiting, afvalverwerking en een boot.

Juist in Centraal Holland, waar voorspelling en evacuatie lastig is, en hulpcapaciteit ontoereikend, is het inzetten op zelfredzaamheid mogelijk de enige wijze om de hoeveelheid schade en slachtoffers bij een overstroming te beperken."

Een dodelijke watersnood aan de bevolking verkopen onder de koosnaam „inundatie". Maak uw borst maar nat. „De vaste Tweede Kamercommissie Infrastructuur en Milieu gaat in haar eerstkomende vergadering een brief behandelen van oud-burgemeester W. Wesselink van Harenkarspel over een dreigende watersnood in Noord-Holland. Wesselink maakt zich al enige tijd druk over het feit dat de Hondsbossche en Pettemer Zeewering volgens hem meters te laag zijn en de duinen tussen Petten en Den Helder te smal. Om zijn angst voor een watersnood kracht bij te zetten, haalt Wesseling in zijn brief aan de Tweede Kamer een uitspraak aan van de dijkgraaf van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier zelf, gedaan op 20 februari van dit jaar. „Zelfs de verouderde normen uit de eerste Deltawet, van vlak voor de watersnoodramp van 1953, gebaseerd op het aantal inwoners en de economie van toen, halen we in Noord-Holland niet. De Hondsbossche en Pettemer Zeewering zijn meters te laag, de duinen tussen Petten en Den Helder te smal", aldus een bericht in het *Noordhollands Dagblad* van 15 november 2010.

Wie denkt dat alleen de primaire zeeweringen een risico vormen, die heeft het mis. SCHIPHOL ONDER WATER BIJ GROTE DIJKDOORBRAAK, kopte het zeer degelijke blad *Binnenlands Bestuur* op 26 juli 2010. „Een doorbraak van de Lekdijk kan desastreuze gevolgen hebben voor de Randstad. In het slechtste geval loopt Schiphol onder water, waarschuwt dijkgraaf Patrick Poelmann. De Lekdijk beschermt de regio Utrecht en de Randstad vanaf de zuidkant tegen overstromingen van de Lek. Bij hoogwater en een grote dijkdoorbraak aan de Lek kunnen grote delen van Utrecht en het Groene Hart onder water komen te staan. 'In het slechtste geval en als we er dan niet in slagen het gat snel te dichten, staat het water binnen twee weken bij Schiphol. De luchthaven ligt diep in de polder, die tot 4,5 meter onder water kan komen te staan. Dat zou natuurlijk een nationale ramp zijn', zegt dijkgraaf Poelmann van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden. Ook Utrecht en omgeving kunnen volgens hem zwaar door zo'n overstroming worden getroffen. De kans dat de Lekdijk doorbreekt is volgens modellen van het Hoogheemraadschap op de belangrijkste plekken 1 op 2.000. 'Voor nu is dat voldoende bescherming. Door klimaatverandering en met in de toekomst meer waterafvoer moet dat beter', zegt Poelmann. Het echte probleem zit volgens de dijkgraaf bij de Hollandse IJsseldijk en de Meerndijk, die de Randstad beschermen bij een doorbraak van de Lek. Beide secundaire dijken zijn volgens het Hoogheemraadschap twee tot drie meter te laag. De overstromingskans is

daar 1 op 1.200. Ruim onvoldoende, zegt Poelmann'." Wat mij betreft zouden alle Nederlandse dijken uit preventieve overwegingen „Lekdijk" moeten gaan heten. En een dijkgraaf aanstellen die Poelmann heet, vind ik ook helemaal niet verkeerd.

MEESTE DIJKEN ZIJN OP STERKTE, aldus een zeer geruststellend bedoeld bericht in *de Stentor* van 2 november 2010. „Negentig procent van de dijken in het werkgebied van Waterschap Rijn en IJssel voldoet aan de strenge eisen die het rijk heeft gesteld. Dit blijkt uit een recente toetsing. Rijn en IJssel heeft 144 kilometer primaire waterkeringen onder zijn hoede: dijken die een essentiële functie hebben bij het tegenhouden van watermassa's. 130,5 kilometer voldoet aan de normen". Nou ben ik in het verleden net iets te veel door onze overheid voorgelogen, om die negentig procent zomaar voor zoete koek te slikken. Bovendien zou ik de dijkgraaf het volgende hebben gevraagd: „Meneer, stelt u zich eens voor, u bent kapitein van een zeegaand vaartuig zonder compartimentering. U loopt met vier gouden gallons, een indrukwekkende pet en uiteraard een baard door uw schip. Vol trots vertelt u de passagiers midden op de oceaan: „Negentig procent van dit schip onder de waterlijn is waterdicht".